

ÚS DEL PRESENT I EL FUTUR EN ELS TEXTOS NORMATIUS

PARLAMENT DE CATALUNYA

Serveis d'Assessorament Lingüístic

març del 2015

Índex de continguts

1. Introducció.....	3
2. Caracterització gramatical del present i el futur	4
3. Recomanacions sobre el present i el futur en les institucions oficials	6
3.1. Generalitat de Catalunya	6
3.2. Consell General d'Andorra.....	6
3.3. Parlament de Catalunya.....	6
4. Comparació entre el present i el futur en els textos normatius en diversos idiomes	9
5. Conclusions.....	10
5.1. Present	10
5.2. Futur	10
5.3. Formes d'obligació i de prohibició	10
5.4. Traduccions	10
Annex. Documents de llenguatge legislatiu referents a diverses llengües.	11
Anglès	11
Francès	11
Italià.....	11
Neerlandès	11

1. Introducció

El Parlament de Catalunya, des de la primera legislatura, s'ha vist en la necessitat d'establir un llenguatge especialitzat per a les lleis. Per a assolir aquest propòsit s'ha basat, entre altres factors, en la pròpia tradició jurídica antiga i moderna, en les recomanacions dels estudis de tècnica legislativa i en la comparació de l'estil legislatiu propi amb el d'altres llengües europees.

Al mateix temps, aquesta fixació d'un llenguatge legislatiu propi ha comportat una revisió crítica de les pràctiques i les fórmules heretades de l'estil legislatiu espanyol, especialment de les que no s'adeqüen als criteris establerts per la majoria de llengües de l'entorn o, senzillament, no contribueixen a la claredat exigida a un text normatiu.

Un dels aspectes més coneguts i potser el més paradigmàtic d'aquesta revisió és l'ús dels temps verbals. Efectivament, en el llenguatge legislatiu espanyol és tradicional la utilització del futur per defecte per a cobrir múltiples funcions, des de la merament descriptiva fins a la imperativa. En el llenguatge legislatiu català actualment establert, en canvi, el present d'indicatiu és el temps que s'utilitza per defecte i només quan cal matisar l'acció o la situació descrites es recorre a d'altres temps i modes del verb. Aquest ús del present també admet matisos, i fins i tot s'estén a les perífrasis d'obligació.

A l'hora de fer les traduccions oficials de la legislació catalana al castellà aquesta diferència d'estils planteja el problema de si cal mantenir el present en nom de la fidelitat de la traducció, o bé transformar-lo en futur per a seguir la tradició de la llengua d'arribada.

Durant un temps, fins a la tercera legislatura aproximadament, es va optar per aquesta darrera solució de convertir el present en futur. Tanmateix, arran d'una decisió judicial sobre la interpretació de les normes, es va haver de canviar el criteri i per això en les traduccions que es fan actualment es prefereix de mantenir el temps present de l'original amb la certesa que no resultarà estrany en la llengua d'arribada, en la qual el present, en general, té uns valors gramaticals semblants als del català.

2. Caracterització gramatical del present i el futur

Per a la redacció d'aquest apartat ens basem en la *Gramàtica del català contemporani* (GCC), dirigida per Joan Solà, que és la més completa i documentada de què disposem en aquesta llengua.

D'acord amb la GCC, el present és un temps absolut que assenyalava simultaneïtat respecte al moment de l'acte de parla o respecte a un període de temps que inclou l'acte de parla. La simultaneïtat pot ser més o menys exacta, depenent del tipus de predicat i de les expressions temporals utilitzades. En general, el moment de la situació ultrapassa el de l'acte de parla i el present assumeix una de les tres accepcions pròpies de l'aspecte imperfectiu (com es diu del que mostra l'acció en procés): la progressiva, la contínua i l'habitual. De les tres accepcions, la més típicament temporal i la que respon d'una manera més estricta a la idea de simultaneïtat és la progressiva; això és, la que fa referència a esdeveniments en curs de realització en el moment de l'acte de parla o a estats transitoris que es mantenen estables en aquest moment.

Això no obstant, es poden distingir diverses modalitats de present:

–El *present gnòmic* serveix per a expressar veritats atemporals i apareix en definicions i afirmacions de caràcter científic (*La balena és un animal mamífer, L'aigua bull a cent graus*), en sentències i proverbis, en oracions comparatives i, en general, en tot tipus de contextos en què es designa un fet amb validesa universal.

–El *present descriptiu* assenyalava propietats definitòries d'entitats que existeixen en el present (*La Marta parla francès i alemany, La vostra casa és molt més gran que la meva*) o que persisteixen en el temps i es conceptualitzen com a atemporals.

–El *present analític* serveix per a atorgar un valor permanent a afirmacions d'altri (*Aristòtil considera que...*).

–El *present històric* designa situacions passades i, des d'aquest punt de vista temporal i aspectual, és equivalent al passat simple o perifràstic. Se'n poden diferenciar dos subtipus: el present històric pròpiament dit i el present narratiu. El primer s'usa fonamentalment en obres històriques o en els titulars de les notícies de premsa per a proporcionar dades objectives o fets passats que continuen essent rellevants en el present. El segon apareix en obres narratives en combinació, generalment, amb altres temps de passat.

–El *present prospectiu* equival temporalment a un futur. Aquesta accepció sol anar acompanyada d'expressions temporals que expliciten el valor de posterioritat i apareix en oracions que denoten fets de calendari, situacions programades, situacions que el subjecte té la intenció de realitzar en un futur mediat o immediat i, en general, situacions la realització de les quals resulta fàcilment previsible a partir de l'estat de coses present.

El Grup d'Estudis de Tècnica Legislativa (Gretel), per la seva banda, a *La redacció de les lleis* (1995), defineix el que anomena *present mantingut*, que combina els

conceptes de present gnòmic i present descriptiu de la GCC. El present mantingut és el que s'utilitza habitualment en la redacció de normes, ja que es considera preferible que el text sigui llegit tothora des de la perspectiva de present i d'actualitat del lector o l'usuari i no des de la perspectiva de futur del redactor respecte al moment de l'aprovació.

Pel que fa al futur, d'acord amb la GCC, s'utilitza en general per a indicar situacions pròximes o allunyades de l'acte de parla que encara no han succeït. El futur, si bé generalment presenta un valor perfectiu i designa situacions visualitzades de manera global, també pot assumir valors imperfectius, sobretot amb la perífrasi «*estar + gerundi*» o amb verbs d'estat o de durada.

El futur, pel fet de remetre a situacions encara no realitzades, assoleix sovint matisos modals condicionats pel context. En oracions que designen esdeveniments controlables per un agent, el futur pot presentar matisos que depenen de les característiques del subjecte. Pot assolir un matís d'intenció present si el subjecte s'identifica amb el parlant (*Demà li telefonaré i li demanaré disculpes*); un matís imperatiu si s'identifica amb l'interlocutor o els interlocutors de l'acte de parla (*Diràs a la mare que me n'he hagut d'anar*), i un matís d'obligació si té un caràcter genèric (*Honoraràs pare i mare. Els sol·licitants lliuraran el full d'inscripció a la secretaria*). En contextos condicionals, assoleix un matís de possibilitat o de situació oberta (*Si tens fred, engegarem la calefacció*).

Amb aquests apunts es constata l'avantatge del present sobre el futur en les oracions declaratives que han de tenir una validesa atemporal.

3. Recomanacions sobre el present i el futur en les institucions oficials

3.1. Generalitat de Catalunya

Les administracions catalanes recomanen el present com a temps preferent per a la redacció de textos normatius. Així, per exemple, prescindint d'altres antecedents llunyans, ho estableix la Generalitat de Catalunya en el document *Elaboració de les normes*, de 22 de juny de 1992:

«Temps de les formes verbals. Preferiblement, el temps verbal que s'ha d'utilitzar en la redacció de les disposicions normatives és el present, ja que es descriu una situació actual i vigent (exemple: "El Servei d'Assessoria Jurídica té les funcions següents.."). És incorrecte utilitzar el futur com a temps general de la disposició normativa, ja que la disposició és d'aplicació constant des del moment en què entra en vigor; així, no és convenient l'expressió: "El Servei d'Assessoria Jurídica tindrà les funcions següents..."».

»El futur, doncs, s'ha d'utilitzar quan realment es vulguin descriure situacions o accions futures.»

3.2. Consell General d'Andorra

També dins l'àmbit lingüístic català però en una administració diferent, el 16 de novembre de 2001 el Consell General d'Andorra va aprovar els *Criteris de concepte i de forma per a l'elaboració de les proposicions i dels projectes de llei*, on es fa la recomanació següent:

«Les oracions principals dels textos normatius han de ser en temps verbal present. S'ha d'evitar la utilització del futur: el seu ús queda restringit a les accions realment futures durant la vigència de la llei i a la clàusula d'entrada en vigor de la llei; el sentit d'obligació s'ha d'expressar amb la perífrasi *haver de + infinitiu*. S'ha d'evitar també l'ús especificatiu del gerundi.»

3.3. Parlament de Catalunya

El [Llibre d'estil del Parlament de Catalunya](#), d'acord amb la gramàtica, les pràctiques internacionals i la tradició de les institucions catalanes, recomana l'ús del present en els textos normatius:

La durabilitat

D'acord amb el principi de vigència, el temps bàsic de redacció dels textos normatius ha d'ésser el present, tant en el cas de la perífrasi d'obligació, que s'empra per a expressar les prescripcions amb caràcter general, com en el cas de la forma simple del present.

El present és el temps que dóna actualitat permanent a la norma i que, per tant, fa saber al lector que el que s'estableix o s'ordena és vigent en el moment de llegir-la. En aquest sentit, s'ha d'evitar l'ús del futur perquè pot generar confusió sobre el moment en què s'ha d'aplicar el precepte.

~ l'assemblea general es reunirà en sessió ordinària

✓ l'assemblea general es reuneix en sessió ordinària

~ seran funcions d'aquesta comissió...

✓ són funcions d'aquesta comissió...

~ els edificis d'ús privat compliran els requisits d'accessibilitat

✓ els edificis d'ús privat han de complir els requisits d'accessibilitat

L'ús del temps futur

S'ha de reservar l'ús del futur per als casos referits a fets que poden ocórrer en un temps futur respecte a un altre moment al qual fa referència el text, com quan una llei ordena una cosa que està condicionada al compliment d'una altra.

✓ La disposició addicional segona regula el procediment que cal seguir en cas que la creació, la modificació o la supressió de vegueries requereixi la modificació de normativa estatal, i estableix que les dues iniciatives s'hauran de tramitar conjuntament.

L'expressió de l'obligació i de la prohibició

En els manaments i les prohibicions, cal que els preceptes tinguin un grau suficient de definició, per seguretat jurídica, especialment els que poden generar multes o sancions.

Els preceptes de les normes que estableixen una obligació es construeixen amb la perífrasi d'obligació *haver de* + [infinitiu] en temps present. S'ha d'evitar l'ús del futur amb valor d'obligació. També s'ha d'evitar, en general, l'ús de la forma simple del present amb valor d'obligació, perquè aquest valor es pot confondre amb el merament descriptiu.

~ Els edificis d'ús privat compliran els requisits mínims d'accessibilitat

~ Els edificis d'ús privat compleixen els requisits mínims d'accessibilitat

✓ Els edificis d'ús privat han de complir els requisits mínims d'accessibilitat

Aquestes recomanacions, convenientment adaptades a les sintaxis de les altres llengües, es fan extensives a la traducció oficial dels textos normatius. En les traduccions al castellà, la forma d'obligació en present d'indicatiu (*haver de* + infinitiu) del text original es converteix en la forma *deber* + infinitiu, preferentment, en el mateix temps que sigui emprat en el text català, i també es pot utilitzar la forma *haber de*. No s'ha de fer servir, doncs, el futur d'obligació, típic del llenguatge jurídic i administratiu espanyol.

4. Comparació entre el present i el futur en els textos normatius en diversos idiomes

El 23 de novembre de 1987, havent comparat els usos dels temps verbals en textos legislatius en diferents idiomes a partir de textos legislatius, tant dels respectius estats com Unió Europea, recollits de les publicacions oficials, el Parlament de Catalunya va emetre el document titulat *Conclusions provisionals sobre l'ús dels temps verbals en els textos legislatius*, en què deia:

«Pel que fa a l'ús dels temps verbals en la redacció de les lleis, podem afirmar que, en general, l'*italià*, el *portuguès* i el *francès* fan servir, en les oracions principals, el present per a descriure i per a obligar, mentre que l'*espanyol* i l'*anglès* fan servir el futur.

»L'*alemany* fa un ús asistemàtic d'aquests dos temps verbals.»

Com ja hem vist en tractar de la gramàtica, el futur en català presenta de vegades un matis d'obligació que deriva de la seva mateixa formació en les llengües romàniques (infinitiu + present del verb *haver*). Aquest valor és el que ha perdurat en l'ús gairebé sistemàtic del futur en els textos legislatius espanyols, malgrat que d'altres llengües romàniques l'han abandonat pel present.

Pel que fa a l'anglès, la forma tradicional de redactar les lleis consisteix en l'ús del verb modal *shall*, que es pot interpretar com a futur però també com a perífrasi d'obligació. Tanmateix, en l'actualitat es recomana usar el present a tots els efectes.

En la comparació dels documents oficials o oficiosos sobre llenguatge legislatiu referents a diverses llengües emprats per a la redacció d'aquest informe (vegeu annex) s'observa que pràcticament tots, quan es refereixen a temps verbals, recomanen la redacció en present.

5. Conclusions

D'acord amb tot el que s'ha exposat, recomanem que els textos normatius catalans continuïn observant els usos següents pel que fa als temps verbals:

5.1. Present

En els textos normatius, el present s'ha d'utilitzar amb preferència per a definir tota acció o situació que tingui actualitat durant la vigència de la norma, funcions per a les quals no s'ha d'emprar mai el futur. Per a les disposicions transitòries, que no han de tenir vigència permanent o només s'han d'aplicar una vegada, és preferible la perífrasi d'obligació.

5.2. Futur

El futur generalment expressa una intenció o un pronòstic, per això mateix no té gaire sentit utilitzar-lo en la part dispositiva d'un text normatiu, tot i que es pugui emprar en la part expositiva amb les seves funcions estrictes.

5.3. Formes d'obligació i de prohibició

Quan un text normatiu estableix una obligació, aquesta s'expressa mitjançant la perífrasi «*haver de + infinitiu*»; no són recomanables, en aquest cas, el futur d'obligació ni la perífrasi «*caldre + infinitiu*». Per a les prohibicions, a més, es poden utilitzar les expressions «*es prohibeix*» o «*resta prohibit*».

5.4. Traduccions

En castellà hi ha una llarga tradició d'usar el futur amb valor prescriptiu. Això no obstant, és convenient que les traduccions oficials dels textos normatius al castellà emprin els mateixos temps verbals que l'original en tots els casos i usin la forma «*deber + infinitiu*» com a perífrasi d'obligació, que és la més neutra per a indicar obligació.

Annex. Documents de llenguatge legislatiu referents a diverses llengües

Anglès

Canadà: *Uniform Law Conference of Canada* <http://www.ulcc.ca/en/>

EUA: *Public Law 111–274 — Oct. 13, 2010, to enhance citizen access to Government information and services by establishing that Government documents issued to the public must be written clearly, and for other purposes*
<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-111publ274/pdf/PLAW-111publ274.pdf>

Richard C. Wydick (Universitat de Califòrnia): *Plain English for Lawyers*, Carolina Academic Press, 5a ed., 2005

Bryan A. Garner (Universitat de Texas): *The Redbook. A Manual on Legal Style*, West Academic Publishing, 3a ed. 2013

Martin Cutts (Plain Language Commission): *Oxford Guide to Plain English*, Oxford University Press, 4a ed., 2013

Francès

Canadà: *La Conférence pour l'harmonisation des lois au Canada*
<http://www.ulcc.ca/fr/accueil>

Bèlgica, Conseil d'État: *Principes de technique législative. Guide de rédaction des textes législatifs et réglementaires* http://www.raadvst-consetat.be/?page=technique_legislative&lang=fr&q=l%C3%A9gistique+formelle

França, Assemblée Nationale: *Guide de rédaction des lois et amendements*
<http://www.agora-parl.org/sites/default/files/ANF-%20r%C3%A9daction%20des%20lois%20-%202008%20-%20lawmaking.pdf>

França, Sénat: *Guide de rédaction des propositions de loi et des amendements*
http://www.senat.fr/fileadmin/Fichiers/Images/relation_internationales/Cooperation_int_erparlementaire/Guides_et_recueils/Rediger_la_loi_juin_2007.pdf

Italià

Camera dei Deputati: *Manuale della legislazione* <http://www.camera.it/doc18/>

Osservatorio legislativo interregionale: *Regole e suggerimenti per la redazione dei testi normativi* http://www.cr.piemonte.it/dwd/labgiuridico/manuale_oli_2008.pdf

Neerlandès

Bèlgica, Raad van State: *Beginselen van de wetgevingstechniek. Handleiding voor het opstellen van wetgevende en reglementaire teksten* http://www.raadvst-consetat.be/?page=technique_legislative&lang=nl

PARLAMENT DE CATALUNYA

Serveis d'Assessorament Lingüístic

Stijn Debaene, Raf van Kuyck i Bea Van Buggenhout: *Legislative Technique as Basis of a Legislative Drafting System* <http://jurix.nl/pdf/j99-03.pdf>